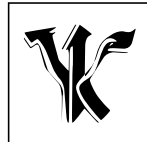

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**ЕКСПЕРТ:
ПАРАДИГМИ ЮРИДИЧНИХ НАУК
І ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

**EXPERT: PARADIGM OF LAW
AND PUBLIC ADMINISTRATION**

№ 6 (24), 2022

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

Експерт: парадигми юридичних наук
і державного управління
Видається з 2018 року
Періодичність: 6 разів на рік
Друкується за рішенням Вченої ради
Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 9 від 7.12.2022)
Видання є таким, що реферується в міжнародних
та вітчизняних наукометричних базах:
Index Copernicus, ResearchBib,
Turkish Education Index, Polish Scholarly Bibliography,
Google Scholar, "Україніка наукова", ESJI .
Відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України
від 28.12.2019 № 1643 (Додаток 4) журнал включено
до Переліку наукових фахових видань України
у категорії «Б».
Спеціальності: 081 – Право, 281 – Публічне управління
та адміністрування, 293 – Міжнародне право.
Статті у виданні перевірені на наявність плагіату
за допомогою програмного забезпечення
StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.
Відповідальність за зміст, достовірність фактів, цитат,
цифр несуть автори матеріалів. Редакція залишає за
собою право на незначне редагування і скорочення
(зі збереженням авторського стилю та головних
висновків). Редакція не завжди поділяє думки авторів
та не несе відповідальності за надану ними інформацію.
Матеріали подано в авторській редакції.
Передрук — тільки з дозволу редакції.
Адреса редакційної колегії:
ПрАТ "ВНЗ "Міжрегіональна Академія
управління персоналом"
вул. Фрометівська, 2, Київ, Україна, 03039
Офіційний сайт видання:
www.journals.maup.com.ua/index.php/expert

Expert: paradigm of law and public administration
Published from 2018
Pereodisity: 6 times a year
Published by the decision of Academic council of
Interregional Academy of Personnel Management
(Protocol № 9 from December 7, 2022)
Collection is included to the international
and domestic scientometrics databases Index
Copernicus International, ResearchBib, Turkish Education
Index, Polish Scholarly Bibliography, Google Scholar,
"Україніка наукова", ESJI .
According to the Order of the Ministry of Education
and Science of Ukraine (Annex 4), the journal is included
in the List of scientific professional publications of Ukraine,
which have been assigned the category «B».
Subject Areas: 081 – Law, 281 – Public management
and administration, 293 – International law.
The articles were checked for plagiarism
using the software StrikePlagiarism.com developed
by the Polish company Plagiat.pl.
The authors are responsible for the content,
accuracy of the facts, quotes, numbers. The editors reserves
the right for a little change and reduction
(with preservation of the author's style and main
conclusions). Editors can not share the world views of the
authors and are not responsible for the information provided.
Materials filed in the author's edition.
Reprinting — with the editorial's permission strictly.
Address of the editorial board:
Interregional Academy of Personnel Management
Str. Frometivska, 2, Kyiv, Ukraine, 03039
Official site:
www.journals.maup.com.ua/index.php/expert

Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління : збірник. № 6 (24), 2022. Київ : ПрАТ "ВНЗ
"Міжрегіональна Академія управління персоналом", 2022. 94 с.

Головний редактор

Федоренко Владислав Леонідович, заслужений юрист України, доктор юридичних наук, професор, DrHb (Польська академія наук).

Заступник головного редактора

Кислий Анатолій Михайлович, заслужений юрист України, доктор юридичних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту права імені князя Володимира Великого, Міжрегіональна Академія управління персоналом.

Редакційна колегія

1. Акімова Людмила Миколаївна, доктор наук з державного управління, професор, Заслужений працівник освіти України, професор кафедри фінансів та економічної безпеки Національного університету водного господарства та природокористування.

2. Барабаш Юрій Григорович, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, проректор з навчальної роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

3. Батанов Олександр Васильович, доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу конституційного права та місцевого самоврядування Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України.

4. Берназюк Ян Олександрович, доктор юридичних наук (конституційне право; муніципальне право), професор кафедри конституційного та міжнародного права, Заслужений юрист України, професор кафедри Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського.

5. Валюх Андрій Миколайович, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри державного управління документознавства та інформаційної діяльності Національного університету водного господарства та природокористування.

6. Вечорек Лешик, доктор хабілітований, доцент, завідувач кафедри кримінального права, кримінології та криміналістики Факультету юридичних і суспільних наук Університету ім. Яна Кохановського в м. Кельц (Польща).

7. Воротін Валерій Євгенович, доктор наук з державного управління, професор, завідувач відділу комплексних проблем державотворення Інституту законодавства Верховної Ради України.

8. Гурковський Володимир Ігорович, доктор наук з державного управління, старший дослідник, Перший заступник директора ВГО «Центр дослідження проблем публічного управління».

9. Кайдашев Роман Петрович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного, фінансового та банківського права Навчально-наукового інституту права імені князя Володимира Великого ПрАТ «Міжрегіональна Академія управління персоналом».

10. Кіслов Денис Васильович, доктор наук з державного управління, доцент, академік Української академії наук, Академік Національної Академії наук вищої освіти України, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом.

11. Коваленко Валентин Васильович, доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник сектору авторського права та суміжних прав лабораторії авторського права та інформаційних технологій Науково-дослідного центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України.

12. Козаченко Олександр Іванович, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри управління безпекою, правоохоронної та антикорупційної діяльності Міжрегіональної Академії управління персоналом.

13. Кравчук Володимир Миколайович, доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Волинського національного університету імені Лесі Українки.

14. Кринична Ірина Петрівна, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Навчально-наукового інституту захисту інформації Державного університету телекомунікацій.

15. Міхальський Томаш, доктор наук, доцент кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету, Гданськ, Польща.

16. Мотренко Тимофій Валентинович, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом, доктор філософських наук, професор, Академік Національної академії педагогічних наук України.

17. Нестерович Володимир Федорович, доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри державно-правових дисциплін Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка.

18. Нестор Наталія Володимирівна, доктор юридичних наук, заступник директора з наукової роботи Київського науково-дослідного інституту судових експертиз, Заслужений юрист України.

19. Ніколас Шмітт, кандидат наук, старший науковий співробітник Інституту федералізму Університету Фрібургу (Швейцарія).

20. Новак-Каляєва Лариса Миколаївна, доктор наук з державного управління, професор.

21. Орлова Наталія Сергіївна, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Київського національного торговельно-економічного університету.

22. Рябцев Геннадій Леонідович, доктор наук з державного управління, кандидат технічних наук, професор, професор Києво-Могилянської школи врядування, головний науковий співробітник Національного інституту стратегічних досліджень, директор спеціальних проектів Науково-технічного центру «Псіхея», член Експертної ради Міністерства енергетики України, член Комітету з питань розвитку економічної конкуренції Торгово-промислової палати України, експерт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.

23. Скрипнюк Олександр Васильович, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, Заслужений юрист України, заступник директора Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України.

24. Сопілко Ірина Миколаївна, доктор юридичних наук, професор, Відмінник освіти України, Заслужений юрист України, декан юридичного факультету Національного Авіаційного Університету.

25. Стрельбицька Лілія Миколаївна, доктор юридичних наук, професор, заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Національної академії Служби безпеки України.

26. Стрельбицький Микола Павлович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри національної безпеки Навчально-наукового інституту права імені князя Володимира Великого ПрАТ "Міжрегіональна Академія управління персоналом".

27. Сурай Інна Геннадіївна, доктор наук з державного управління, старший науковий співробітник, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

28. Тимощик Лілія Павлівна, кандидат економічних наук, учений секретар Науково-дослідного центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України, судовий експерт, оцінювач.

29. Титко Анна Василівна, кандидат юридичних наук, провідний науковий співробітник Національної академії внутрішніх справ.

30. Хаджирадева Світлана Костянтинівна, доктор наук з державного управління, професор, заступник директора

Української школи урядування – керівник Центру оцінювання кандидатів на зайняття посади державної служби.

31. Яблонська-Бонса Йоланта, професор, доктор юридичних наук, керівник кафедри теорії, філософії та історії права Академії Леона Козьмінського в Варшаві, Головний редактор часопису «Критика права» (Польща).

32. Якимчук Аліна Юріївна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності Національного університету водного господарства та природокористування.

33. Янчук Артем Олександрович, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, радник Першого заступника Голови Верховної Ради України.

34. Яровой Тихон Сергійович, доктор наук з державного управління, доцент, доцент кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом.

35. Яскренія Єжи, професор, доктор хабілітований (Dr Hab), декан Факультету юридичних і суспільних наук Університету ім. Яна Кохановського в м. Кельце, завідувач кафедри конституційного, європейського і міжнародного публічного права, Віце-президент Правління Польського Товариства конституційного права, Спікер Товариства Польських парламентаріїв, член Правління Європейського Товариства колишніх парламентаріїв Ради Європи (FP-AP) в Парижі (Польща).

Chief Editor

Fedorenko Vladyslav Leonidovych, Honored Lawyer of Ukraine, Doctor of Law, Professor, DrHb (Polish Academy of Sciences).

Deputy Chief Editor

Kyslyi Anatolii Mykhailovych, Honored Lawyer of Ukraine, Doctor of Law, Professor, Director of the Educational and Scientific Institute of Law named after Prince Vladimir the Great, Interregional Academy of Personnel Management

Editorial board

1. Akimova Lyudmyla Mykolayivna, Doctor of Science in Public Administration, Professor, Honored Worker of Education of Ukraine, Professor of the Department of Finance and Economic Security of the National University of Water Management and Nature Management.

2. Barabash Yuriy Hryhorovych, Doctor of Law, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Vice-Rector for Academic Affairs of the National Law University named after Yaroslav the Wise.

3. Batanov Oleksandr Vasyliovych, Doctor of Law, Professor, Leading Researcher of the Department of Constitutional Law and Local Self-Government of the Institute of State and Law named after V.M. Koretsky NAS of Ukraine.

4. Bernazuk Jan Oleksandrovych, Doctor of Law (constitutional law; municipal law), Professor of the Department of Constitutional and International Law, Honored Lawyer of Ukraine, Professor of the Department of Tavriya National University. VI Vernadsky.

5. Gurkovsky Volodymyr Ihorovych, Doctor of Science in Public Administration, Senior Researcher, First Deputy Director of the Center for Public Administration Problems.

6. Jablonska-Bonsa Jolanta, Professor, Doctor of Law, Head of the Department of Theory, Philosophy and History of Law of the Leon Kozminski Academy in Warsaw, Editor-in-Chief of the journal Critique of Law (Poland).

7. Kaidashev Roman Petrovich, Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Administrative, Financial and Banking Law of the Educational and Scientific Institute of Law named after Prince Volodymyr the Great PJSC «Interregional Academy of Personnel Management».

8. Khadzhiradeva Svitlana Kostiantynivna, Doctor of Science in Public Administration, Professor, Deputy Director of the Ukrainian School of Government - Head of the Center for Evaluation of Candidates for Civil Service Positions. ORCID, Google Academy.

9. Kislov Denys Vasyliovych, Doctor of Science in Public Administration, Associate Professor, Academician of the Ukrainian Academy of Sciences, Academician of the National Academy of Sciences of Higher Education of Ukraine, Professor of the Department of Public Administration of the Interregional Academy of Personnel Management.

10. Kovalenko Valentyn Vasyliovych, Doctor of Law, Professor, Leading Researcher of the Copyright and Related Rights Sector of the Laboratory of Copyright and Information Technologies of the Research Center for Forensic Intellectual Property of the Ministry of Justice of Ukraine.

11. Kozachenko Oleksandr Ivanovych, Candidate of Law, Senior Researcher, Professor of the Department of Security Management, Law Enforcement and Anti-Corruption Activities of the Interregional Academy of Personnel Management.

12. Kravchuk Volodymyr Mykolayovych, Doctor of Law, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Constitutional, Administrative and International Law of Volyn National University named after Lesya Ukrainka.

13. Krynychna Iryna Petrivna, Doctor of Science in Public Administration, Professor, Professor of the Department of Public Administration and Administration of the Educa-

tional and Scientific Institute of Information Protection of the State University of Telecommunications.

14. Motrenko Tymofii Valentinovich, Professor of the Department of Public Administration of the Interregional Academy of Personnel Management, Doctor of Philosophy, Professor, Academician of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine.

15. Nesterovych Volodymyr Fedorovych, Doctor of Law, Associate Professor, Head of the Department of State and Legal Disciplines of Luhansk State University of Internal Affairs named after E.O. Didorenko.

16. Nestor Natalia Vladimirovna, Doctor of Law, Deputy Director for Research at the Kyiv Research Institute of Forensic Science, Honored Lawyer of Ukraine, ORCID, Google Academy.

17. Nicholas Schmitt, PhD, senior researcher at the Institute of Federalism, University of Friborg (Switzerland).

18. Novak-Kalyaeva Larysa Mykolayivna, Doctor of Science in Public Administration, Professor.

19. Orlova Natalia Sergeevna, Doctor of Science in Public Administration, Professor, Professor of Public Administration and Administration of Kyiv National University of Trade and Economics.

20. Ryabtsev Hennadiy Leonidovych, Doctor of Science in Public Administration, Candidate of Technical Sciences, Professor, Professor of Kyiv-Mohyla School of Government, Chief Researcher of the National Institute for Strategic Studies, Director of Special Projects of the Psyche Scientific and Technical Center, Member of the Expert Council of the Ministry of Energy of Ukraine, member of the Committee on Economic Competition Development of the Chamber of Commerce and Industry of Ukraine, expert of the National Agency for Quality Assurance in Higher Education.

21. Skrypniuk Oleksandr Vasyliovych, Doctor of Law, Professor, Academician of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Honored Lawyer of Ukraine, Deputy Director of the Institute of State and Law. V.M. Koretsky NAS of Ukraine.

22. Sopilko Iryna Mykolayivna, Doctor of Law, Professor, Excellence in Education of Ukraine, Honored Lawyer of Ukraine, Dean of the Faculty of Law of the National Aviation University.

23. Strelbytska Lilia Mykolayivna, Doctor of Law, Professor, Honored Worker of Education of Ukraine, Head of the Department of Civil Law Disciplines of the National Academy of Security Service of Ukraine.

24. Strelbytsky Mykola Pavlovych, Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of National Security of the Educational and Scientific Institute of Law named after Prince Volodymyr the Great PJSC «Interregional Academy of Personnel Management».

25. Surai Inna Gennadiyivna, Doctor of Science in Public Administration, Professor, Professor of the Department of Public Policy, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

26. Titko Anna Vasylivna, Candidate of Law, Leading Researcher of the National Academy of Internal Affairs.

27. Tomasz Michalski, Doctor of Science, Associate Professor of the Department of Geography of Regional Development, University of Gdańsk, Gdańsk, Poland.

28. Tymoschyk Lilia Pavlivna, Candidate of Economic Sciences, Scientific Secretary of the Research Center for Forensic Intellectual Property of the Ministry of Justice of Ukraine, forensic expert, appraiser.

29. Valyukh Andriy Mykolayovych, Doctor of Science in Public Administration, Associate Professor, Professor of the Department of Public Administration of Documentation and Information Activity of the National University of Water Management and Nature Management.

30. Vechorek Leshyk, habilitated doctor, associate professor, head of the Department of Criminal Law, Criminology and Criminology, Faculty of Law and Social Sciences, University. Jan Kochanowski in Kielce (Poland).

31. Vorotin Valeriy Yevhenovych, Doctor of Science in Public Administration, Professor, Head of the Department of Complex Problems of State-Building

of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine.

32. Yakymchuk Alina Yuriyivna, Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Public Administration, Documentation and Information Activity of the National University of Water Management and Nature Management.

33. Yanchuk Artem Oleksandrovych, Doctor of Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine, Adviser to the First Deputy Chairman of the Verkhovna Rada of Ukraine.

34. Yarovoy Tikhon Sergeevich, Candidate of Sciences in Public Administration, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Public Administration of the Interregional Academy of Personnel Management.

35. Yaskrenia Jerzy, Professor, Doctor Habilitated (Dr Hab), Dean of the Faculty of Law and Social Sciences, University. Jan Kokhanowski in Kielce, Head of the Department of Constitutional, European and International Public Law, Vice-President of the Board of the Polish Society of Constitutional Law, Speaker of the Society of Polish Parliamentarians, Member of the Board of the European Society of Former Parliamentarians (FP-AP) in Paris (Poland).

Гайченко А. В., Тюленєв С. А.

Збереження інтелектуальної власності
в умовах російської збройної агресії..... 8

Капля О. М.

Правове регулювання інформаційної безпеки
громадянина під час дії воєнного стану.....16

Клочко А. О.

Управління системою контролю
технічного стану та безпеки боєприпасів
у Збройних Силах України.....21

Куртакова Г. О.

Держава як суб'єкт соціального партнерства.....28

Овчаренко В. С.

Правова доктрина і наука:
тлумачення, проблеми використання..... 38

Сервецький І. В.

Щодо поняття колабораційної діяльності
та її суспільної небезпеки.....46

Сьох К. Я., Гультай М. М.

Особливості правничої термінології
європейського союзу.....56

Чабанець Т. М.

Практичні аспекти викладення альтернативних
ознак у формулі винаходу (корисної моделі).....62

Яценко І. В.

Судово-ветеринарне встановлення
каліцтва тварин: проблеми та шляхи вирішення.....71

Шевчук Р. В.

Шляхи удосконалення публічного управління
у сфері охорони здоров'я в Україні..... 87

Капля Олександр Миколайович,

доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри правових дисциплін Одеського інституту Міжрегіональної академії управління персоналом, вулиця Чорноморського Козацтва, 19, Одеса, Одеська область, 65000

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ГРОМАДЯНИНА ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. У статті досліджено основні юридичні загрози та ризики інформаційної безпеки громадян. Встановлено нормативно-правові механізми управління рівнем інформаційної безпеки суспільства у період воєнного стану та в мирний час. Проведено порівняння дії відповідних механізмів, що дозволило провести порівняння адміністративно-правових ризиків в залежності від умов (воєнного, або мирного часу). Визначено суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки громадянського суспільства, а також нормативно-правові положення, що регламентують їх діяльність. Проведено дослідження способів мінімізації негативних інформаційних впливів, зокрема: розглянуто юридичний захист прав і свобод використання інформації; адміністративно-правовий захист інформаційних потреб громадян та їх інтересів в інформаційному просторі територіальними та відомчими органами безпеки; адміністративно-правовий захист професійної, особистої та сімейної таємниці з використанням технічних засобів захисту. Дослідження проведено з метою вдосконалення чинних правових норм, спрямованих на захист прав громадян на свободу слова, захист персональних даних, та власних інформаційних потреб, що визначені Законами України: «Про інформацію», «Про захист персональних даних», «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах», «Про звернення громадян», «Про доступ до публічної інформації» в умовах воєнного стану. Проведено дослідження ризиків та загроз у сфері інформаційної безпеки у кіберпросторі, що дозволило виявити важливі напрями вдосконалення діючих норм закону під час дії воєнного стану. Проаналізовано дію нормативних механізмів захисту персональних даних у військовий час.

Ключові слова: інформаційна безпека, громадяни, право, захист, закон, воєнний стан.

Kaplia Oleksandr Mykolayovych,

Doctor of Legal Sciences, Senior Researcher, Professor of the Department of Legal Disciplines of the Odessa Institute of the Interregional Academy of Personnel Management, Chornomorskoho Kozatstva str., 19, Odesa, Odeska oblast, 65000

LEGAL REGULATION OF CITIZEN'S INFORMATION SECURITY DURING MARTIAL LAW

Abstract. The article examines the main legal threats and risks of citizens' information security. Regulatory and legal mechanisms for managing the level of information security of society during martial law and peacetime have been established. A comparison of the action of the relevant mechanisms was carried out, which made it possible to compare the administrative and legal risks depending on the conditions (war-time or peacetime). The subjects of ensuring information security of civil society, as well as the normative and legal provisions regulating their activities, have been determined. A study of ways to minimize negative information impacts was conducted, in particular: legal protection of the rights and freedoms of information use was considered; administrative and legal protection of information needs of citizens and their interests in the information space by territorial and departmental security bodies; administrative and legal protection of professional, personal and family secrets using technical means of protection. The study was conducted with the aim of improving the current legal norms aimed at protecting the rights of citizens to freedom of speech, protection of personal data, and their own information needs, which are defined by the Laws of Ukraine: «On Information», «On Protection of Personal Data», «On Protection of Information in Information -communication systems», «On citizens' appeals», «On access to public information» under martial law. A study of risks and threats in the field of information security in cyberspace was conducted, which made it possible to identify important areas of improvement of the current legal norms during martial law. The effect of regulatory mechanisms of personal data protection in wartime is analyzed.

Key words: information security, citizens, law, protection, law, martial law.

Постановка проблеми та її зв'язок з науковими та практичними завданнями. В умовах воєнного стану захист суспільства від деструктивного інформаційного впливу з боку держави агресора та ряду терористичних організацій, які задіяні в процесі дестабілізації нашої країни, а також від інших негативних інформаційних факторів, які руйнують вітчизняний інформаційний простір, необхідно уточнити форми та методи забезпечення інформаційної безпеки громадян. Значна кількість загроз інформаційної безпеки обумовлюють наступні ризики: ризик застосування інформаційних технологій та механізмів реалізації ворожих актів агресії проти громадян; незаконне застосування інформаційних ресурсів іншої держави; неправомірна діяльність в інформаційному просторі з метою дестабілізації суспільства; використання інформаційної інфраструктури для поширення інформації, що розпалює міжрасову та міжнаціональну ворожнечу, а також ідеї та теорії, що підбурюють до ненависті, дискримінації, або насильства; маніпулювання інформацією з метою спотворення сталих моральних, етичних та культурних цінностей. Відповідна проблема потребує нових шляхів вирішення, які пов'язані із розробкою потрібних організаційних, правових, а також технологічних засобів аналізу, пошуку, поширення, зберігання та використання інформації у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Зокрема необхідність створення територіально-розподілених сховищ інформаційних ресурсів, які проходять низку державних перевірок, створення державних та комп'ютерних мереж, телекомунікаційних мереж та систем спеціального призначення та загального користування, окремих ліній зв'язку, захищених каналів передачі даних, спеціальних засобів управління інформаційними потоками. Такі заходи мають бути регламентовані та контролюватись на законодавчому рівні. Негативні явища інформаційного характеру у воєнний час, можна вважати такими, що ставлять під загрозу основні принципи забезпечення безпеки громадян, в основі яких лежать чинні принципи та норми права на міжнародному рівні. Тому, основним завданням державної політики, пов'язаної із забезпеченням безпеки в інформаційній сфері є створення умов для надання кожному громадянину права на інформаційну безпеку.

Огляд літературних джерел. Під час дії воєнного стану, мета якого полягає в концентрації суспільства для головної мети подолання ворога, першочерговим завданням для суспільства є забезпечення безпеки країни на усіх її рівнях.

Це пов'язано з тим, що саме поняття інформаційної безпеки громадянина можна розглядати в сукупності із національною, державно та суспільною інформаційною безпекою. Відповідну класифікацію запропоновано в роботі Золотар О.О. [1], де основоположну роль відіграє саме інформаційна безпека людини. Зміст ряду статей Конституції України (50, 31, 34, 32) вказує на гарантії права на поширення усної інформації, захисту від поширення не достовірної інформації, захист від втручання в приватне життя таємниці листування, кореспонденцію, можливість судового захисту права на спростовувати не досвідну інформацію, а також вимагати її вилучення, права на доступ до публічної інформації [2]. Зважаючи на те, що норми головного документа нашої країни гарантують належне забезпечення інформаційної безпеки громадянського суспільства, саме поняття інформаційної безпеки громадянина, або людини не знаходить належної уваги в інших нормативно правових документах, що спричинило безсистемність національного законодавства у сфері інформаційної безпеки людини, як особистості. Наразі, основні його положення належать до інформаційної безпеки держави та суспільства загалом. Вирішити проблему виокремлення категорії інформаційної безпеки громадянина намагався дослідник із Вінницького національного аграрного університету Правдюк Л.А., розкривши це поняття, як стан захищеності особистості від інформаційних загроз, ризиків та небезпек [3]. В деяких працях інформаційна безпека громадянина розглядається, в системі забезпечення інформаційної безпеки держави [4]. Існують спроби провести класифікацію видів інформаційної безпеки, де розділяють три класифікаційних види інформаційної безпеки: інформаційна безпека громадянина, інформаційна безпека суспільства, інформаційна безпека держави [1 5]. Значну кількість праць присвячено інформаційній безпеці держави під час воєнного стану [6, 7, 8], проте окремі питання забезпечення інформаційної безпеки громадянина в цей період висвітлено дуже мало.

Вимагає юридичного уточнення ступінь обмеження прав та законних інтересів громадян в інформаційній сфері під час воєнного стану, які передбачені ч. 1 ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [2]. Також існує потреба в уточненні видів персональної інформації громадян в період воєнного стану, викликана необхідністю виявлення ворожих агентів. Усе це та багато інших, не врегульованих правових аспектів, пов'язаних із відсутністю чіт-

кого визначення проблем пов'язаних із інформаційною безпекою громадян в період воєнного стану, потребує деталізації як нормативної, так і законодавчої бази. Тому, відповідну проблему можна вирішити шляхом внесення змін до чинних законодавчих актів, які забезпечать конструктивну реалізацію конституційних засад інформаційної безпеки громадянського суспільства, як в мирний, так і в воєнний час.

Цілі дослідження. Дослідити можливості уточнення стану захищеності громадянина від загроз, ризиків та небезпек інформаційного характеру у воєнний час та визначити дієві нормативні-правові механізми мінімізації інформаційних загроз для громадян в цей період.

Виклад основного матеріалу.

Під системою інформаційної безпеки країни зазвичай розуміють об'єднання органів державної влади, які виконують свої задачі на основі закону, в умовах постійного контролю судової влади. Метою відповідної системи є: діагностика та прогнозування інформаційних загроз та ризиків, що впливають на стан життєво важливих інтересів суспільства; реалізація ряду довготривалих заходів, які спрямовані на попередження відповідних загроз; підтримка готовності до забезпечення інформаційної безпеки.

Виокремлення інформаційної безпеки громадянина із цієї системи у відповідності до норм конституції, та низки нормативних документів, вимагає більш деталізованих підходів. Так, у відповідності до Закону України «Про основи національної безпеки України» запропоновано безпеку усіх трьох складових інформації безпеки: держави, українського суспільства та окремих його членів. Це зазначено в нормах ст. 3 відповідного закону, де визначено основних об'єктів інформаційної безпеки. До таких віднесено громадян, державу та суспільство. В таблиці 1 приведено їх детальна класифікація.

З огляду на норми конституції та ряду законодавчих актів, інформаційна безпека громадянина розглядається в широкому розумінні і охоплює практично всі аспекти діяльності держави. Тому

й залишається відкритою проблема юридичної конкретизації інформаційної безпеки громадянина. Зважаючи на те, що основною конституційною нормою є захист національної безпеки держави(ст. 17), деталізація цього поняття була встановлена у 2021 р., під час розробки «Стратегії національної безпеки України», де було введено поняття «інформаційна загроза», що визначається, як потенційне, або реально негативне явище, що впливає на людину, суспільство та державу [10]. Загалом закон передбачає шляхи деталізації окремої юридичної категорії, що описує стан інформаційної захищеності громадян. Для цього потрібно на законодавчому рівні урівноважити баланс інтересів особистості, суспільства та держави. За умови взаємної відповідальності цих суб'єктів, можна говорити про окремі принципи забезпечення інформаційної безпеки громадянина не лише в мирний час, а й під час воєнного стану. Такий підхід дозволить сформувати комплексну систему нормативних, соціальних, організаційних, економічних та політичних механізмів захисту громадян в інформаційній сфері, спрямованих на подолання існуючих розмитих категорій інформаційної безпеки окремої людини, як явища що характеризує її стан інформаційної захищеності.

Разом з тим, застосування конституційних норм в інформаційній сфері громадянина не можуть діяти повною мірою у воєнний час, оскільки пріоритети в протидії загроз схиляються до захисту саме держави, її територіальної цілісності, незалежності та забезпечення інтересів. Таким чином, інформаційна безпека громадянина у воєнний час обумовлена специфічними обставинами. З одного боку громадянам надається право захищати країну у будь-який спосіб, але при цьому здійснюються заходи правового режиму воєнного стану, що регламентує ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Окремі норми цього закону можуть обмежувати конституційні права, пов'язані із інформаційною безпекою громадян. Так, наприклад ст. 31 Конституції України передба-

Таблиця 1

Класифікація об'єктів інформаційної безпеки у відповідності до ст. 3 Закону України «Про основи національної безпеки України»

Об'єкти інформаційної безпеки	Елементи
громадяни	права та свободи, що гарантуються Конституцією;
суспільство	природні ресурси, матеріальні цінності, інтелектуальні здобутки, культурні та історичні надбання, інформаційне, а також навколишнє середовище
держави	територіальна цілісність, конституційний лад, суверенітет та недоторканність

Джерело: розроблено автором на основі [1]

чає гарантії таємниці листування, телефонних розмов та інших комунікацій, ст. 32 стосується невтручання в особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України, ст. 34 стосується права на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, ст. 41, гарантує право на розпорядження власністю, результатами інтелектуальної та творчої діяльності. Можна перераховувати й інші конституційні права, що стосуються інформаційної безпеки громадян, які у воєнний час можуть не діяти, оскільки під час війни надання переваги інтересам держави дозволить краще забезпечити основоположні права усіх громадян шляхом підтримання безпеки держави. Окремим питанням слід виділити загрози кібербезпеки громадян у воєнний час, оскільки сучасні війни проходять не лише на землі та в повітрі, а й в інформаційній сфері, зокрема у кіберпросторі. В той час, коли бойові дії точаться на полі бою і основні атаки ворога приймають на себе військові та силові структури, питання кібербезпеки безпосередньо стосується кожного громадянина, який має доступ до цифрових технологій, які під'єднані до глобальної мережі. Так, 24 лютого 2022 року в Україні об'єктами атак стали також цивільні ресурси та звичайні громадяни. Агресор шляхом дестабілізації населення, використовуючи різні інформаційні засоби намагався посіяти штучну паніку. Шляхом створення підробних сторінок в мережі, кібератак провідних українських сервісів онлайн – телебачення, створення штучного навантаження на мережі мобільних операторів, здійснення спроб отримати доступ до поштових сервісів державних служб з метою розповсюдження інформації дискредитуючого характеру та інших протиправних дій ворог створив загрозу для інформаційної безпеки громадян. З огляду на ряд нормативних положень, що регламентують безпеку громадян у кіберпросторі [11], [12], слід звернути увагу та те, що вони були розроблені в період мирного часу. Крім того, в період воєнного часу кіберзлочинці, що знаходяться на території нашої країни, можуть нанести шкоду набагато більшу, а ніж у мирний час, дестабілізуювши мирне населення, спричинивши збитки економіці, яка працює на перемогу у війні. У зв'язку з цим у перші місяці війни в Україні було оптимізовано кримінально-процесуальне законодавство, шляхом вдосконалення механізмів притягнення до відповідальності кіберзлочинців. Загалом після 2014 р. ситуація в галузі кібербезпеки зазнала значних зрушень. Так, у 2019 р. було представлено законодавчу базу у сфері кібербезпеки [13]

в рамках якої розроблено Доктрину інформаційної безпеки України, яка була ведена в дію Законом України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України». Закон дозволяє уточнити основні об'єкти кіберзахисту. До таких віднесено критичну інфраструктуру країни, органи державної влади та громадян. Законом визначено відповідальність за порушення законодавства у цій сфері, а також засоби контролю законності заходів щодо забезпечення кібербезпеки. Дія даного закону у військовий час значно розширює повноваження органів державної влади та збільшує відповідальність за його порушення. Це пов'язано з тим, що закон спрямований на забезпечення ефективного застосування Збройних Сил України для належної відповіді кіберзагрозам в системі державної безпеки. Так, інформаційна безпека громадянина у воєнний час може розглядатися, як такий стан захищеності, при якому основні кібернетичні загрози та ризики спрямовані на державні інституції зокрема та національну безпеку загалом. Роль особистої інформаційної безпеки, яка виражена рядом конституційних норм, таких, як свобода пересування, право на отримання інформації, свобода висловлювань, обмежуються в цей період. Отже, інформаційна безпека громадян не зникає, а лише змінює правила поведінки органів державного управління з урахуванням воєнних реалій. Переважна більшість таких реалій стосується окремих інформаційних правовідносин щодо заборони поширення певної інформації, яка носить суспільно-небезпечних характер. Інша частина обмежує доступ до певних інформаційних ресурсів, деякі права на інформаційну діяльність в галузі обробки інформації також обмежуються. В таких умовах інформаційна безпека громадянина значною мірою трансформується, вона спрямована більше не на захищеність окремих його прав, як особистості, а на загальний захист інтересів суспільства.

Висновок. Інформаційна безпека громадянин закріплена в низці нормативних документів та є конституційною нормою. Проте, це поняття не достатньо деталізовано та законодавчо врегульовано та потребує його виокремлення із таких категорій, як інформаційна безпека держави, інформаційна безпека суспільства, національна безпека. Для вирішення цієї проблеми потрібні зміни в деяких законодавчих актах, з метою забезпечення ефективного реалізації конституційних засад інформаційної безпеки держави, суспільства та громадянина, як окремих категорій. Стан інформаційної безпеки громадянина

у воєнний час, суттєво відрізняється від мирного часу, оскільки пріоритети в протидії загроз більше спрямовані до захисту саме держави, її територіальної цілісності та незалежності в цей період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Золотар О.О. Класифікація інформаційної безпеки. *Інформація і право*. 2011. № 2(2). С. 109-113.
2. Конституція України. Верховна Рада України. Офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 04.10.2022).
3. Правдюк А. Л. Конституційні гарантії інформаційної безпеки людини і громадянина. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 12. С. 303-305.
4. Сащук, Г. Інформаційна безпека в системі забезпечення національної безпеки. Режим доступу: http://journ.univ.kiev.ua/trk/publikacii/satshuk_publ.php, 2014.
5. Золотар О.О. Інформаційна безпека людини: теорія і практика: монографія. Київ : ТОВ «Видавничий дім «АртЕк», 2018. 446 с.
6. Богданович, В. Ю.; ворович, Б. О.; марко, Є. І. Інформаційна безпека як основа воєнної безпеки держави та суспільства. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського*, 2018, 3: 44-48.
6. Залевська І.І., Удренас Г.І. Інформаційна безпека України в умовах російської військової агресії. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1-2. С. 20 – 26.
7. Запорожець, С. А. Стан забезпечення інформаційної безпеки України у воєнній сфері в умовах гібридної війни. *Politology bulletin*, 2019, 83: 16-25.
8. ЗАКОН УКРАЇНИ Про основи національної безпеки України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 39, ст.351), режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>
9. Стратегія національної безпеки України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020?fi nd=1&text=%D0%BE%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F+%D1%83%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D1%83#w2_1 (дата звернення 10.10.2022)
10. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України», url: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021#Text> (дата звернення 18.10.22)
11. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 45, ст.403), url: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>
12. О.Г. Трофименко Законодавча база забезпечення кібербезпеки держави. *Кібербезпека в Україні:*

правові та організаційні питання: матер. II всеукр. наук.-практ. конф., 17 листопада 2017 р., Одеса: ОДУВС, С. 55–56.

REFERENCES:

1. Zolotar O.O. Klyasyfikatsiia informatsiinoi bezpeky. *Informatsiia i pravo*. 2011. № 2(2). S. 109-113.
2. Konstytutsiia Ukrainy. Verkhovna Rada Ukrainy. Ofitsiynyi sait. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennia: 04.10.2022).
3. Pravdiuk A. L. Konstytutsiini harantii informatsiinoi bezpeky liudyny i hromadianyna. *Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal*. 2021. № 12. S. 303-305.
4. Sashchuk, H. Informatsiina bezpeka v systemi zabezpechennia natsionalnoi bezpeky. *Rezhym dostupu: http://journ.univ.kiev.ua/trk/publikacii/satshuk_publ.php*, 2014.
5. Zolotar O.O. Informatsiina bezpeka liudyny: teoriia i praktyka: monohrafiia. Kyiv : TOV «Vydavnychiy dim «ArtEk», 2018. 446 s.
6. Bohdanovych, V. Yu.; vorovyich, B. O.; marko, Ye. I. Informatsiina bezpeka yak osnova voiennoi bezpeky derzhavy ta suspilstva. *Zbirnyk naukovykh prats Tsentru voienno-stratehichnykh doslidzhen Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy imeni Ivana Cherniakhovskoho*, 2018, 3: 44-48.
6. Zalievska I.I., Udrenas H.I. Informatsiina bezpeka Ukrainy v umovakh rosiiskoi viiskovoi ahresii. *Pivdenoukrainskyi pravnychiy chasopys*. 2022. № 1-2. S. 20 – 26.
7. Zaporozhets, S. A. Stan zabezpechennia informatsiinoi bezpeky Ukrainy u voiennoi sferi v umovakh hibrydnoi viiny. *Politology bulletin*, 2019, 83: 16-25.
8. ZAKON UKRAINY Pro osnovy natsionalnoi bezpeky Ukrainy (Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 2003, № 39, st.351), rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>
9. Stratehiia natsionalnoi bezpeky Ukrainy. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020?fi nd=1&text=%D0%BE%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F+%D1%83%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D1%83#w2_1 (data zvernennia 10.10.2022)
10. Ukaz Prezydenta Ukrainy Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 14 travnia 2021 roku «Pro Stratehiu kiberbezpeky Ukrainy», url: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021#Text> (data zvernennia 18.10.22)
11. Zakon Ukrainy «Pro osnovni zasady zabezpechennia kiberbezpeky Ukrainy» (Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 2017, № 45, st.403), url: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>
12. O.H. Trofymenko Zakonodavchabaza zabezpechennia kiberbezpeky derzhavy. *Kiberbezpeka v Ukraini: pravovi ta orhanizatsiini pytannia: mater. II vseukr. nauk.-prakt. konf., 17 lystopada 2017 r., Odesa: ODUVS, S. 55–56.*